

מכון מניטו

כי עציזון – פרשת מסעי

דבר תורה שכתב הרב יהודא ליאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנג', ידידיה ונגרובר, ואיתי קולין

אַלְהַ מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצָבְאָתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.
וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאַלְהַ מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם. (במדבר לג, א-ב)¹

הסוגיה הזו מאירה באור בהיר את המצב הפוליטי העכשווי בארץ. חלק חשוב של החברה הישראלית מעדיף לוותר על שלמות הארץ, ואף מסכים עם מדיניות בלתי אחראית ואובדנית של הממשלה הנוכחית,² מדיניות שמסכנת את ביטחון המדינה בתוך "הגבולות" המצומצמים של 1967. כדי להבין את עמדתם, הכרחי להזכיר בתמצית את המניעים של הזרמים השונים מתוך האוכלוסייה ששבה לארץ העברים, שהחליטו לשים קץ לגלות הנוכחית ובכך אפשרו את תקומתה של מדינת ישראל.

ניתן להבחין בארבע 'אידיאולוגיות', שיכולות לסכם את הגעתם של היהודים לארץ (וזאת מבלי לקחת בחשבון את השיקולים האישיים של כל יחיד ויחיד, בהיותם תמיד אמביוולנטי):

א. יהודים שהגיעו לארץ במטרה לנטוש את זהותם היהודית, כמו גם את הניכור שהיה מנת חלקם בגלות. לרוב, הם מגדירים את עצמם כ'חילוניים'. קבוצה זו נמנית על מייסדיה העיקריים של המדינה.

ב. יהודים אשר באו לישראל על מנת להיות סוף סוף יהודים באמת. הם המכונים 'ציונים-דתיים', וברובם המוחלט הם תומכי ארץ ישראל השלמה, בהתאם לגבולות שנקבעו בתורה.

ג. החרדים האנטי-ציוניים. מבחינה פרקטית, הם 'מסתדרים' עם האזרחות הישראלית, המאפשרת להם לחיות כבני חורין ב'ארץ הקודש'. הם אינם חלק מהחזון הציוני של קץ הגלות ותחייתה של האומה העברית.

היהודים הקומופוליטיים-ללא-אתקנה, שנמצאים כאן, פשוט – מפני שהם כאן. במקרים רבים הם נולדו לאם ציונית (אם כי לא בהכרח), ויש להם חלק חשוב בהכוננת ניהול המדינה ובקביעת מדיניותה.

הגלילי זהב מדגיש את החזרה ההפוכה של הביטוי: "מוצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם", ולאחר מכן: "מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם". ההסבר שלו מצטרף לשאלה יסודית הנשאלת לגבי המבנה של ספר שמות. שם החומש – שמות – מתורגם בלעז על ידי המילה Exodus, 'יציאה'. הרעיון לפיו קץ הגלות מוגדר כ-Exodus הוא רעיון גלותי, על פיו המצב הנורמאלי של העם היהודי הוא הגלות. לפי התפיסה הזו, ההגירה היא תוצאה של אילוצים הקשורים לרדיפות, המחייבים את היהודים לעזוב את מקום מקלטם בגלות. כמובן, המונח הזה – יציאה – מתאים ליציאה אל הגלות, ולא להיפך.

לא מדובר רק בבעיה סמנטית הנובעת מהרקע התרבותי של המתרגמים, אלא בבעיית יסוד הקשורה למוטיבציות העמוקות של עם ישראל בעניין קצן של הגלויות. כאשר ליציאת מצרים גופא, השאלה המתבקשת היא: האם העברים יצאו ממצרים על מנת לשוב לארצם, 'ארץ העברים' (שהייתה באותה תקופה תחת הכיבוש הכנעני), או שהם נאלצו לעזוב את מצרים בעקבות הדיכוי? הפסוק אומר שהם יצאו ממצרים "בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן". לכאורה, מדובר באינפורמציה מיותרת, אך יש כאן רמז ברור לעובדה שללא תיווכם של משה ואהרן, העברים לא היו יוזמים בעצמם את קץ גלותם.

מסיבה זו, בהתאם למטרת הנסיעה – הכניסה לארץ ישראל – תחנותיהם במדבר אינן מוזכרות כ'מסע'. הן מוזכרות בפסוק במסגרת סיבת יציאתם, עזיבת מצרים: "וְאַלְהַ מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם".²

המוטיבציה הכפולה הזאת מצד עם ישראל ביחס ליציאת מצרים נחשפת בפרשת המרגלים, המסופרת בפרשת 'שלח לך'. רק חמישית מהעברים שהיו במצרים הצטרפו למשה ואהרן,³ ורק חמישית מהמרגלים (שניים מתוך שנים עשר) רצו להיכנס לארץ. היתר העדיפו להישאר במדבר. אמנם הם עזבו את מצרים, אך האם היה זה כדי להגיע לארץ? עובדה היא שנידונו בידי שמים להיקבר במדבר. רק הדור הבא יזכה להיכנס לארץ.

¹ מאמר זה נכתב בהשראת הפירוש גלילי זהב, מאת הרב דוד מושקוביץ מרומניה, אשר הרצי"ה זצ"ל הרבה להמליץ על לימודו.
² המילה 'מוצְאֵיהֶם' מדגישה את היציאה של בני ישראל, ולא את יעד נסיעתם.
³ ראה רש"י לשמות יג, יח.
⁴ הכוונה לממשלת רבין, שחתמה בספטמבר 1993 על הסכמי אוסלו (ה"ע).